

خلاصه کتاب ادبیات کودکان

نویسنده: دکتر طاهره جعفر قلیان / ناشر: پیام نور

فصل اول: تعاریف، هدف‌ها و وظایف ادبیات کودکان

■ تعریف ادبیات

- ✓ ادبیات را مجموعه بازتاب‌های آدمیان در برابر عوامل درونی و بیرونی دانسته‌اند که به صورت کلام همراه با تخیل و عاطفه، نمود یافته و هدفش سعادت آدمی است.
- ✓ ادب یا ادبیات عبارت است از آن گونه سخنانی که از حد سخنان عادی، برتر و والاتر بوده و مردم، آن سخنان را در میان خود، ضبط و نقل کرده‌اند و از خواندن و شنیدن آن دگرگون شده و احساس غم، شادی یا لذت کرده‌اند.
- ✓ در فرهنگ مصاحب، ادبیات به آثار مکتوبی گفته شده که به نظم و نثر بوده و از ساخته و قدرت بیان عالی برخوردار باشد و افکار و احساس‌هایی را که دارای ارزش‌های پایدار و جهانی است، بیان دارد.
- ✓ واژه (ادبیات) ادب و ادبیات از ریشه لاتینی لیترا و به معنی مجموعه آثار ادبی یک ملت، یک کشور یا دوره است.
- ✓ ادبیات در مخاطب خود ایجاد انفعال نفسانی می‌کند (یعنی با تحریک احساسات، تخیل و عواطف و مخیله عواطف را به کار می‌گیرد).
- ✓ ادبیات ابزار کلمه است و بازی معنادار و جدی گوینده با مخاطب است.
- ✓ ادبیات به شرایط فرهنگی هر قوم وابسته است.
- ✓ ادبیات در آنچه «هست» تقلید نمی‌شود، بلکه جهانی «خلق» می‌شود که می‌تواند یا باید وجود داشته باشد.
- ✓ ادبیات کلامی عالی است که هدف مستقیم آن ایجاد لذت است.
- ✓ مهم‌ترین وظایف آن آفرینش و خلق نجیب‌ترین و عالی‌ترین هنرهای جامعه انسانی یعنی «ادبیات» است.

■ تعریف ادبیات کودکان

- ✓ ادبیات مجموعه آثار نوشته شده‌ای است که محتوای آن معرف و ویژگی اصلی آن است، بنابراین اضافه کردن واژه کودکان به ادبیات، بیانگر ویژگی خاص آن است.
- ✓ پل‌هازار ادبیات کودکان را شامل مطالبی می‌داند که هم برای کودکان و هم برای بزرگسالان تهیه شده، ولی البته این مطالب در مورد کودکان گیرایی خاصی دارد.

✓ فرهنگ مصاحب در تعریف ادبیات کودکان آورده است: این عنوان معمولاً به مجموعه آثاری اطلاق می‌شود که برای اطفال و نوجوانان و به منظور سرگرمی و آموزش آنان فراهم شده باشد.

✓ کتاب‌های غیرداستانی است که تا سنین ۱۵ سالگی برای کودکان نوشته می‌شود و به‌طور غیرمستقیم به آنان آموزش می‌دهد، چرا که در صورت آموزش مستقیم دیگر چنین کتاب‌هایی در زمره ادبیات کودکان قرار نمی‌گیرد.

✓ تنها در ادبیات کودکان افراد کم تجربه مخاطب قرار می‌گیرند و عوامل چندی در آسیب‌پذیری و حساسیت موضوع دخیل‌اند.

■ تاریخچه ادبیات کودکان در جهان

✓ سیر تحول ادبیات در جهان از الگویی مشابه پیروی کرده است اما در پانصد سال اخیر مراحل زمانی این پیشرفت در کشورهای مختلف متفاوت بوده است.

✓ قرن هفدهم را آغاز تألیف کتاب کودک می‌دانند.

✓ جان آموس کمنیوس پدر نامدار کتاب‌های تصویری در سال ۱۶۵۸ میلادی کتاب جهان دیدنی تصاویر را چاپ و در آن کودک را به‌عنوان فردی مستقل مورد بررسی قرار داد.

✓ کتاب جهان دیدنی تصاویر به زبان لاتین و آلمانی رسمی منتشر شد و نخستین کتاب مخصوص کودکان با نام یادگیری برای کودکان توسط جیمز جانی وی تألیف شد.

✓ سال ۱۶۷۸ میلادی کتابی با عنوان پیشرفت زوار توسط جان بانیان نوشته شد که علاوه بر آموزش مذهبی، به آموزش اخلاقی نیز توجه داشت.

✓ در اواخر قرن هفدهم و اوایل قرن هجدهم میلادی، شارل پرو در فرانسه به جمع‌آوری داستان‌ها و افسانه‌های عامیانه پرداخت.

✓ یکی از معروف‌ترین نویسندگان داستان‌های ساده مخصوص کودکان در فرانسه پرولت نام دارد.

✓ برادران گریم در آلمان به سراغ مردم کوچه و بازار رفتند و افسانه‌های عامیانه آلمان را جمع‌آوری کردند (۱۸۱۴-۱۸۱۲).

✓ جان لاک فیلسوف انگلیسی معتقد بود که ذهن کودک مانند یک لوح خالی است.

✓ روسو عقیده داشت انسان فطرتاً خوب است و فساد و انحراف او نتیجه تأثیر عوامل محیطی است.

✓ در سال ۱۸۰۵ میلادی هانس کریستین اندرسن که او را پدر ادبیات کودکان می‌نامند، مفهوم ادبیات کودکان را به شکل امروزی خود بیان کرد و با استفاده خلاق از داستان‌های عامیانه آثار خود را نوشت.

✓ قرن بیستم را قرن کودک نامیده‌اند چرا که کودک‌سالاری در این قرن به‌سرعت روبه گسترش نهاد.

✓ در اوایل قرن بیستم پل فوشه با نام مستعار پرکاستور تصمیم گرفت برای پاسخ به کنجکاوی‌های کودکان نسبت به طبیعت، گروهی متشکل از متخصصین تعلیم و تربیت را گرد هم آورد (آلبوم‌های پرکاستور).

■ تاریخچه ادبیات کودکان در ایران

- ✓ ادبیات کودکان در ایران به مفهوم امروزی و مستقل خود پیشینه طولانی ندارد و عمر واقعی آن به یک سده هم نمی‌رسد.
- ✓ تا اوایل قرن حاضر آثار و نوشته‌های مخصوص کودکان در ایران وجود نداشت و در قرن گذشته ادبیات کودکان ایرانی محدود به ادبیات شفاهی، داستان‌های مذهبی یا قصه‌هایی از زندگی پیامبران بود.
- ✓ آثاری چون ارداویراف‌نامه، منظومه درخت آسوریک و قسمت‌هایی از گاته‌ها صبغه اندرزی - اخلاقی داشتند.
- ✓ مکتب‌خانه‌ها شروع شد و قرآن و قصه‌های آن به‌عنوان متون درسی مورد توجه قرار گرفت.
- ✓ حاج میرزا یحیی دولت‌آبادی از جمله کسانی است که آثاری برای کودکان نگاشتند.
- ✓ ایرج میرزا به‌عنوان اولین شاعری که برای کودکان شعر سرود شناخته می‌شود.
- ✓ از سال ۱۳۰۰ تولید آثار ادبی و خواندنی‌های کودکان و نوجوانان فزونی گرفت.
- ✓ جبار عسگرزاده (باغچه‌بان) از اهالی آذربایجان که کودکستانی به نام باغچه کودکان در تبریز تأسیس کرده بود، آثاری را برای کودکان بازنویسی و تألیف کرد.
- ✓ صبحی مهتدی نیز برای اولین بار در ایران مبادرت به جمع‌آوری داستان‌های عامیانه ایرانی برای کودکان کرد.
- ✓ نخستین گام برای طرح ادبیات کودکان از نظر تربیتی با انتشار مجله سپیده فردا در سال ۱۳۳۲ برداشته شد.
- ✓ در سال ۱۳۴۰ اولین کتاب درسی به نام اصول ادبیات کودکان را دکتر شعاری‌نژاد تدوین کرد.
- ✓ با تأسیس شورای کتاب کودک در سال ۱۳۴۱ گامی نوین در جهت ترویج و رشد ادبیات کودکان در ایران برداشته شد.
- ✓ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان نیز در این زمینه فعالیت کرد.
- ✓ مهدی آذر یزدی مؤلف مجموعه قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب و زهرا خانلری صاحب داستان‌های دل‌انگیز ادبیات فارسی از نویسندگان این دوره هستند.
- ✓ شعر نوین نیز در ادبیات کودکان با آثار محمود کیانوش و پروین دولت‌آبادی رواج پیدا کرد.
- ✓ سال ۱۳۷۷ اولین انجمن نویسندگان کودک و نوجوان شکل گرفت.
- ✓ روز ۱۸ تیر ماه هر سال را به نام روز ادبیات کودکان و نوجوانان نام‌گذاری کردند. توجه: این فایل رایگان نیست و برای سایت "بژیک" با آدرس اینترنتی www.bzhik.ir تهیه و تنظیم شده است. تمام حقوق مادی و معنوی این محصول، متعلق به سایت "بژیک" می‌باشد؛ هر گونه کپی برداری و انتشار غیر قانونی آن توسط افراد سودجو، بدون اخطار قبلی، پیگرد قانونی در پی خواهد داشت؛ لذا بایستی مستقیماً از این سایت خریداری شود در غیر این صورت مسئولین راضی نمی‌باشند و حرام و حق الناس می‌باشد.

